

Regina PAWŁOWSKA

Metodyka ćwiczeń w czytaniu

Gdańsk 2002

Nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Gdańskiego ukazała się książka Reginy Pawłowskiej pt.: *Metodyka ćwiczeń w czytaniu*. Pozycja jest dydaktyczną konkretyzacją *Lingwistycznej teorii nauki czytania*. Obie prace stanowią owoc wieloletniej pracy Autorki i wnoszą bardzo istotny wkład w badania nad nauką czytania.

Lingwistyczna teoria nauki czytania zawiera opis wieloczynnościowego procesu czytania, na który składa się zespół operacji odbiorczych w akcie komunikacji językowej. Znajdziemy w niej także definicję pojęcia sprawności czytania jako istotnego elementu sprawności językowej oraz opis badań nad stanem umiejętności czytania uczniów młodszych, starszych i studentów. Ponadto autorka podjęła próbę stworzenia racjonalnej koncepcji szkolnego kształcenia sprawności czytania w sprzężeniu zwrotnym z wdrażaniem sprawności mówienia i pisanie.

W drugiej z rozpraw, *Metodyce ćwiczeń w czytaniu*, R. Pawłowska próbuje odpowiedzieć na pytania: Na czym polega rozumienie tekstu czytanego w kategoriach językoznawczych? W jaki sposób można przyspieszyć proces rozumienia podczas czytania różnych tekstów? Jak najskuteczniej, zachowując podmiotowość ucznia, uczyć na różnych stopniach edukacyjnych czytania szybkiego, funkcjonalnego i krytycznego? Jak sprawdzać oraz oceniać kolejne etapy osiągnięć w technice czytania i w rozumieniu czytanych tekstów?

Oryginalność zaprezentowanej przez Autorkę teorii nauki czytania polega na włączeniu czynności czytania w operacje aktu porozumiewania się językowego oraz zintegrowaniu kształcenia umiejętności czytelniczych z całym procesem doskonalenia sprawności językowej.

Regina Pawłowska postuluje wprowadzenie nauki czytania jako głównego zadania wszystkich przedmiotów szkolnych. Tylko wówczas uczniowie osiągną sprawność czytelniczą, która polega na „czytaniu szybkim, w pełni rozumiejącym i krytycznym; na umiejętności uczenia się za pomocą czytania, na czytaniu funkcjonalnym różnych tekstów literackich i informacyjnych, na realizowaniu podczas czytania własnych potrzeb i zamiarów; na zamiłowaniu do czytania”¹.

Autorka podkreśla, iż ze względu na strukturę systemu językowego rozumienie tekstu obejmuje między innymi: rozpoznawanie kształtu graficznego czy akustycznego słów jako całości; rozpoznanie znaczeń słów, poznanie znaczeń zdań i zależności między nimi, uchwycenie znaczeń poszczególnych akapitów i struktury całego tekstu; identyfikację wyższych struktur semantycznych (m.in. narratora, postaci, wydarzeń, przestrzeni, motywów, wątków, fabuły); odczytanie intencji nadawcy tekstu; uświadomienie sytuacji komunikacyjnej w tekście (kto, do kogo, o czym i w jaki sposób mówi).

Osiągnięcie przez uczniów sprawności czytelniczej zależy, zdaniem R. Pawłowskiej, przede wszystkim od nauczyciela polonisty, jego wiedzy merytorycznej i metodycznej, a przede wszystkim życzliwości wobec ucznia. To właśnie głównie nauczycielom ma służyć *Metodyka ćwiczeń w czytaniu*.

Ćwiczenia prezentowane w rozdziale trzecim, najobszerniejszym, mają za zadanie budowanie świadomości uczących co do przebiegu procesu czytania ze zrozumieniem, pomaganie w rozwiązywaniu różnych sytuacji szkolnych, a przede wszystkim inspirowanie polonistów do własnych poszukiwań różnorodnych rozwiązań dydaktycznych.

Podrozdział pierwszy zawiera propozycję integracji nauki ortografii z kształceniem sprawności czytania. Proponowane w nim ćwiczenia i scenariusze lekcji są interesujące i twórcze, dają możliwość indywidualizowania pracy zależnie od potrzeb zespołu klasowego oraz czasu, jakim dysponuje nauczyciel, a także od wieku uczniów.

W dalszej części Autorka omawia metody wyjaśniania znaczeń wyrazów. Wyodrębnia osiem metod: *pokaż, co to jest; wyjaśnij, co to znaczy; powiedz to samo inaczej; zanalizuj strukturę i pochodzenie wyrazu; opisz użycie wyrazu w zdaniu; domyśl się znaczenia wyrazu na podstawie jego sąsiedztwa; znajdź miejsce wyrazu w systemie słownikowym, zapamiętaj definicję pojęcia-wyrazu*.

Prezentowane w tym podrozdziale ćwiczenia pozwalają dotrzeć do znaczeń analizowanych wyrazów. Dla uczniów interesujące mogą okazać się zwłaszcza te, które proponują różne rozwiązania graficzne. Ćwiczenia winny być jednak przemyślane przez nauczyciela, dostosowane do poziomu intelektualnego zespołu klasowego, w przeciwnym wypadku mogą okazać się zbyt nużące dla uczniów.

¹ R. Pawłowska: *Metodyka ćwiczeń w czytaniu*. Gdańsk 2002, s. 9.

Kolejny podrozdział poświęcony jest kształceniu umiejętności rozumienia zdania. Ponieważ zrozumienie znaczenia zdania wymaga za każdym razem tworzenia z elementów znanych rekonstrukcji złożonych, wcześniej nieznanych układów i relacji, autorka proponuje wiele ćwiczeń, które mogą służyć kształceniu umiejętności rozumowania i wnioskowania. Prezentowane ćwiczenia i scenariusze lekcji z wiedzy o języku mają inspirować nauczycieli do własnych rozwiązań dydaktycznych.

W zakończeniu niniejszego podrozdziału czytelnik znajdzie podstawowe zasady organizacji lekcji z wiedzy o języku na potrzeby czytania.

W trzecim, bardzo interesującym, podrozdziale R. Pawłowska omawia strategię rozumienia tekstu językowego. Proponuje różne sposoby czytania i wykorzystywania tekstów informacyjnych, a także przedstawia metody dochodzenia do rozumienia tekstu literackiego.

Szczególnie wartościowe, zwłaszcza dla nauczycieli polonistów, są propozycje scenariuszy poświęcone kształceniu umiejętności odczytywania sytuacji mówienia w utworze literackim oraz analizie stylu jako sposobu dochodzenia do pogłębionego odbioru dzieła literackiego. Warto wspomnieć chociażby o scenariuszu, który „podpowiada”, jak analizować styl *Ludzi bezdomnych* Stefana Żeromskiego. Ćwiczenia proponowane przez autorkę pokazują, jakie są możliwości realizowania zamiarów nadawcy przez wybór wyrażen językowych do odwzorowania różnych twarzy kobiecych.

Uczących powinien także zainteresować fragment poświęcony kształceniu umiejętności redagowania prac pisemnych. Regina Pawłowska podkreśla, iż pisanie wypracowania, które powiązane jest treściowo z tekstem literackim, wymaga od ucznia złożonych operacji umysłowych na tekście. Uczeń musi czytać utwór, uwzględniając podany przez nauczyciela temat. Ważne jest więc, aby umiał wyszukiwać w czytany tekst potrzebne informacje, analizować wyżej zorganizowane konstrukcje semantyczne, wyodrębniać ich elementy, łączyć je w nowe układy, a także interpretować i wartościować te struktury, aby stworzyć nową całość, czyli własny tekst.

Tematyka, którą podjęła Regina Pawłowska, jest niezwykle ważna w reformowanej szkole. Dlatego też publikacją powinni zainteresować się wszyscy poloniści, bez względu na typ szkoły, w której pracują, a także studenci polonistyki.

Urszula Kopeć